studie dan ook een zeer actueel karakter, nu de schrikkelijkste en meest moordende krijg onder de menschen is uitgebroken. In het gebed om den vrede voelen we als Christenen ons één, bij alle scheidsmuren, die tusschen de Kerken zijn opgetrokken.

Maar tegelijk blijkt ook uit deze interessante studie, hoe deze gebedstemming bij den Protestant toch een geheel ander karakter draagt dan bij den Roomsche. Reeds het eigenaardige feit, dat van de tien zoogenaamde oorlogsfeesten, die de schrijver behandelt, slechts twee in verband staan met Christus en zes met de maagd Maria, die de »Koningin des Vredes" wordt genoemd, wijst hier het verschil aan. Leerrijk is dit geschrift dan ook in zoover voor den Protestant, als juist uit de hier meegedeelde gebeden en hymnen der Roomsche Kerk zoo duidelijk blijkt, hoe juist de klacht is van de Reformatoren, dat in de Roomsche Kerk feitelijk Maria verheven wordt ten koste van haar Zoon. »Verdedig ons voor 't aangezicht van uwen Zoon in 't scheidsgerecht, bemiddelend kalm en krachtig," zoo luidt, om slechts één voorbeeld aan te halen, één dezer gebeden. (Deel I blz. 56.)

Dr. H. H. K.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvangen van den heer L. J. Schalekamp te Klundert, gevonden in de collectie Geref. Kerk, f 5.

Dringend verzoeken wij onze scholen toch niet te vergeten. Zonder krachtigen steun kunnen wij niet langer in al de behoeften voorzien.

Ds. J. H. Houtzagers, *Voorzitter.*

Leestafel.

P. Keuning. Kinderen in verstand en in boosheid. Van menschen uit het Groningerland. Te Kijawijk (Z.-H.) bij H. J. Spruyt 1917.

In dit boek van 269 bladzijden zijn tien dorpsvertellingen gebundeld. Zij vormen in zoover 'n eenheid, dat in alle tien de plaats der handeling het dorp Oldencate is, hetwelk twee uur gaans van de stad Groningen ligt.

Let men nu op den ondertitel, dan bedoelt de schrijver blijkbaar met zijn vertellen van die Oldencaters, van die »menschen uit het Groningerland", de plattelandsbevolking der provincie Groningen te typeeren; in de haar kenmerkende eigenaardigheid te teekenen.

Dat nu is, uit ethnologisch oogpunt, een lang niet onverdienstelijke onderneming en een boek als dit kan tot haar welslagen bijdragen.

Laat mij nu maar terstond zeggen, dat ook dit boek metterdaad de plattelandsbevolking van Groningen wel aardig typeert, alleen maar niet zóó als de hoofdtitel zou doen vermoeden.

Jammer, dood-jammer dat de heer P. Keuning, toen hij zijn tien vertellingen àf had en 'n titel zocht, op de onzalige gedachte is gekomen van dat »Kinderen in verstand en in boosheid".

Het was overbodig.

»Van menschen uit het Groningerland" ware voldoende geweest.

Doch dat klinkt zoo niet!

En zeker, »kinderen in verstand en in boosheid," het klinkt.

'n Beetje bijbelsch zelfs, want op den klank af, herinnert het aan Paulus woord uit I Cor. 14: 20: broeders, wordt geen kinderen in het verstand, maar zijt kinderen in de boosheid en wordt in het verstand volwassen.

Maar daar heb je het nu met die klinkende, zelfs bijbelsch klinkende titels.

Want dat »kinderen in verstand en in boosheid" klinkt wel als 'n klok, doch als 'n klok die van slag is en daardoor 'n mensch in de war brengt.

De gedachte toch, die deze hoofdtitel, in verband met den onder titel, den argeloozen lezer aanbiedt, is, dat de Groninger plattelandsbevolking zich zou kenmerken door achterlijkheid zoo in verstands- als in zedelijke ontwikkeling, en men hun verkeerd-handelen dan ook niet aan boosaardigheid maar aan onberadenheid moet toeschrijven.

Maar zijn daarmee nu die boeren en arbeiders en klein-burgers uit Oldencate getypeerd? Lijkt er niet naar.

Er loopen wel »kinderen in verstand èn in boosheid" onder door, maar, mits men inziet dat »geleerdheid" nog geen »verstandigheid" is en „boosaardigheid" ook met „onberadenheid" kan gepaard gaan, krijgt men, na lezing van het boek, allerminst den indruk: Zóó is *de* Oldecater, *de* Groninger plattelandbewoner.

Toch krijg je met dien hoofdtitel aanvankelijk dien indruk.

En dat is zoo dood-jammer want het kan je kijk op de menschen, die de auteur teekent, vertroebelen.

* * *

Om dit, bij wie het boek nog niet hebben gelezen te vóórkomen en ik wensch het tàl van lezers, — meende ik bij dien ongelukkigen hoofdtitel wat lang stil te moeten staan. In alle bescheidenheid zou ik ook den heer Keuning in overweging willen geven bij een tweeden druk, dien ik evenzeer aan zijn boek toewensch, den ondertitel maar tot hoofdtitel te maken.

Van menschen uit het Groningerland dan is 'n boek, dat je voor je plezier leest, ook als je er over schrijven moèt. Iets wat mij, in de vele jaren dat ik hier over boeken schrijf, niet altijd is overkomen. De auteur kènt die Oldencaters of hoe het dorp en de dorpen van Groningerland waarvan hij hier de bewoners teekent, dan ook heeten mogen.

Hij kent het natuur-milieu waarin zij verkeeren; hun kleeding en hun gezichten; het »haim" van de „dikste boeren" met het »benhoes" of woonvertrek en het »achterdeel" waar de koeien staan, en de »opree"; ook de huisjes der arbeiders met de »bokkehut". Hij kent ook het dialect van die menschen, het »boers praten", en de psalmen, die zij daarin zingen en de liedjes, die de »latje potjes" of de kleine kinderen daarin op Sint-Maarten zingen en de raadseltjes, die zij er elkaar in opgeven. En in dat dialect laat hij ze hun taal spreken, en voor wie die taal niet kennen heeft hij, à la Querido met zijn Jordaan, achter zijn boek een Verklaring van Woorden en Uitdrukkingen. Aardige uitdrukkingen zooals »vernuver joe maar wat" voor: »vroolijk je maar een beetje op".

Maar hij kent die menschen ook in hun innerlijk, in hun zielbeweeg. En al dit zijn kennen is gevolg van zuiver, liefdevol en lang waarnemen. En het dus waargenomene legt hij dan voor zijn lezers vast, in woorden, die het heelemaal niet precieus, maar wel precies doen uitkomen.

Zoo is al terstond die eerste vertelling van: Hoe Tamme Matthuis diaken werd, als bij dien »zuuniger" op zomer-voormiddag onder de appelboomen in zijn hof teekent.

Tamme, dien de rijke boeren in den Kerkeraad, juist omdat hij zoo »ruinig" is, met het oog op de bedeeling, een zeer geschikt diaken vinden. Maar niet alleen de teekening van dien zomer-voormiddag, doch ook die van den innerlijken strijd tusschen Tamme's »zuinigheid" en eerzucht, is zoo écht. En als Tamme er dan achter komt, dat »ze hem op tal zet hebben", omdat hij zoo *gierig* is, hij zich daarover schaamt, maar doordat hij, hoe »beholdend" ook, toch een christen is, zoo voelt, »dat de booze vijand in zijn hart *moet* overwonnen", — dan doet ook het eind der vertelling, en dat nog om een andere reden dan dat zij ziekkundig écht is, weldadig aan.

Tamme zat op zijn plaats in de kerk.

Daar kwam het,

Dominee kondigde het af.

»Tot diaken werd gekozen Tamme Matthuis".

Hij wist nu, dat hij, als diaken, zou trachten zijn boezemzonde te overwinnen in Gods kracht. God zou hem helpen, een goed diaken te zijn.

De Kerkeraad had zich in Tamme leelijk vergist.

Het »beholdend" zijn of »niet gemakkelijk iets kunnen afstaan", zoo staat in de Verklaring, is typeerend voor de »dikke boeren" van Oldecate.

Toch gaan niet al de tien vertellingen daarover.

In de derde »Ons Gymnoasiast" gaat het over den hoogmoed van de boerin die haar zoonje dominee wil laten worden, wat dan op teleurstelling uitloopt, omdat Menko met hart en ziel boer is.

Dan is er ook de navrante geschiedenis van Olle Siert Zijn Horske, en die andere van Langs donkere weken, waarin het gaat over »ongehuwd moedertje", dat na bitter lijden sterft, niet zonder bij God en menschen genade te hebben gevonden.

En de laatste: Een Afscheid, waarin de bejaarde dominee van de »lutjekerk" te Oldencate aan een oud-studievriend belijdt: »Ketters hebben we hier niet. Maar 't leven? Ik ben de dominee geweest van menschen, ruw en hard, en ik vrees dat hun leven er in de laatste jaren niet beter op geworden is. 't Is zoo moeilijk 't hart van die menschen te treffen. Ze zijn koud en ongevoelig, en ik weet, dat ik langen tijd ook koud en ongevoelig gepreekt heb. Dat bezwaart mij, nu ik heenga."

Toen de Zondag kwam, hield Ds. Veldhuis niet de preek die hij met zijn ouden studievriend had afgesproken.

Hij sprak als een vader tot zijn kinderen; voor 't laatst bracht hij ernstig en dringend, het evangelie der genade, en smeekend klonk het: »Laat u met God verzoenen."

»Maar, collega, dat was immers niet de preek, waaraan we samen zoo druk gewerkt hebben", zei later de oude studie-vriend. En het antwoord was: »Dat weet ik wel. Maar als mijn gemeente de roepstem van den Heiland maar gehoord heeft, dan heb ik mijn doel bereikt."

* * *

Van menschen uit het Groningerland is een christelijk en ook een esthetisch boek. 'n Zeer gelukkige combinatie, die tegenwoordig wel niet hóóg-zeldzaam, maar toch ook lang niet alledaagsch is bij de litteraire producten, welke op onze boekenmarkt komen.

Men kan dit boek eenigszins vergelijken met Ulfter's Oostloorn. Al staat dit laatste door compositie en zielsontleding ook hooger.

Dat de auteur de menschen uit Groningerland laat spreken zoo als ze spreken en zich daarbij ook van ruige uitdrukkingen bedienen, die 'n deftig-doend stadsmensch ietwat vreemd aandoen, acht ik eer een verdienste dan een gebrek van dit boek. Mooi zijn die uitdrukkingen wel niet, maar ook het leelijke in de kunst is te rechtvaardigen. Dan, zij mogen al ruw zijn, de Oldencaters, wanneer echter die Ds. Veldhuis beweert, dat zij »ook koud en ongevoelig zijn", komt het mij toch voor, dat hij te veel generaliseert. Hetgeen ook Keuning van zo vertelt wijst er op, dat zij lang niet voor indrukken onvatbaar zijn, maar dat het niet ieders werk is het hart van zoo'n Oldencater te treffen.

G.

Uit de Pers.

In de *Rotterdamsche Kerkbode* wijst Dr. A. Kuyper Jr. er op, hoe de offervaardigheid van onze vrije kerken ook buitenaf waardeering vindt:

Verleden week schreven we een artikel over de *Vrije Kerken*, om de aandacht er op te vestigen dat het beginsel der vrije kerken in de toepassing niet onprofijtelijk bleek, zelfs niet in den nood der tijden.

Frankrijk eerst en Rusland nu hebben een duidelijk voorbeeld gegeven wat de kerk, die leeft uit de staatskas, te wachten staat zoodra de staat een vijandige houding tegen de kerk aanneemt en dan alle uitgaven voor kerkelijke doeleinden plotseling inhoudt.

Wij wezen daarbij op de mogelijkheid, die binnen afzienbaren tijd wel eens werkelijkheid kan worden, dat in ons Vaderland een radicaal-socialistisch Kabinet optreedt, en stelden de vraag: wat zal er dan van de Hervormde Kerk worden?

De Gereformeerde kerken hebben, omdat zij vrij zijn en geleerd hebben het kerkelijk leven uit eigen middelen te bekostigen, juist wat dat aangaat zoodanige toekomst niet denker in te zien.

De schrijver van het kerknieuws in de *N. Rott.* gaf dezer dagen een artikel ten beste, dat zijdelings ons onderwerp raakt en ook wees op het voorrecht van de vrije kerken in verband met allerlei omstandigheden.

Het was een eigenaardig artikel over „kerkelijke potrucht" naar aanleiding van een schrijven van Ds. Doorenbos tegen het kapitaliseeren van gelden voor kerkelijke doeleinden gegeven. De schrijver heeft bezwaar tegen kerkelijke fondsen waaruit voortdurend het kerkelijk leven of inrichtingen van kerkelijken aard, als weeshuizen en huizen voor ouden van dagen, bekostigd moeten worden. Hij is van oordeel dat dergelijke uitgaven bestreden moeten worden niet uit renten van vroeger gegeven gelden, maar door de blijvende offervaardigheid. Hij vestigt er de aandacht op, dat het juist uit de voortdurende offervaardigheid blijken moet of een inrichting of stichting nog gewenscht is en of er genoegzame sympathie voor is. De toestand kan veranderen en de omstandigheden kunnen zich wijzigen. Er zijn op tal van plaatsen stichtingen die kunstmatig in het leven gehouden worden, waaraan niet de minste behoefte meer is, alleen omdat daar is de onaantastbaarheid van het bezit in de doode hand.

Er ligt in het betoog van dezen schrijver een element van waarheid. Voor allen Christelijken arbeid moet de hand offervaardig blijven. En uit die offervaardigheid moet blijken het noodige en het gewenschte van de zaak waarvoor geofferd wordt. Maar *te* ver gaat hij die daarom van het vermaken van een erflating of legaat niet wil weten. Daar zijn altoos inrichtingen en stichtingen van *blijvende* beteekenis, en aan de oprichting en instandhouding daarvan mogen voorgeslacht èn nageslacht samen meewerken.

Maar in dat artikel lazen we ook dit woord met betrekking tot de Hervormde Kerk dat we als citaat bijbrengen:

Daar is een richtingstrijd zóó hatelijk en fel, dat men van weerszijden uiteengaan der ongelijksoortige bestanddeelen raadzaam acht. Doch dit uiteengaan zal tevens »boedelscheiding" moeten zijn. En »boedelscheiding" is onmogelijk. De staat, die de revenuën uitkeert van de oudtijds door haar genaaste kerkgoederen, kent geen richtingen; de stichters der pastoralie hebben geen richtingen gekend, noch de schenksters van legaten en erfstellingen. Zoodat de Siameesche tweeling gedoemd is voort te blijven sukkelen in de gemeenschappelijke huid van het kapitaal.

Niets houdt zooseer de natuurlijke ontwikkeling van het kerkelijk leven tegen, dan deze potzucht. De natuurlijke maatstaf van het geestelijk goed in stoffelijken vorm is de offervaardigheid. Heeft een geestelijke beweging recht van bestaan dan worden haar de stoffelijke middelen mogelijk gemaakt door de rechtstreeksche gift. Wie een bedrag teekent ten bate van predikantstractementen bewijst daarmee, dat hij gevoelt voor den predikant van heden. Op den predikant der toekomst heeft hij niet de minste betrekking.

Werkte men in de kerkelijke wereld uitsluitend met rechtstreeksche bijdragen, de stoffelijke voorziening zou zich regelen naar de behoefte van het oogenblik. De kracht van deze werkwijze is gebleken in de Gereformeerde Kerken, die op het offer werden gebouwd. De kracht van deze werkwijze openbaart zich in de organisatics der richtingen, in het godsdienstig leven van particuliere vereenigingen, in de zending, die leeft van de hand in den tand.

Welk een wijziging zou het beeld van de kerkelijke wereld ondergaan, wanneer die doode gemeenten, waar men geen cent over heeft voor de Kerkelijke organisatie, omdat men er niet het minste belang in stelt, werden ontlast van de schijnvertooning dier groote pastorieën, vette tuinen, dikke tractementen, die den indruk van leven wekken, doch niets anders zijn dan een beschikking uit het graf van drie, vier eeuwen geleden! Hoeveel aanrekelijker zou het bestaan zijn van predikanten, die nu verheugd op zulke gemeenten afrekken, waar men hun oogenschijnlijk rijkelijk genegen is, doch te laat bemerken, dat se door hun overgrootvaders en bet-overgrootmoeders zijn beroepen!

Men zal gevoelen waarom wij dit woord citeeren. Telkens rijst de vraag: hoe is het mogelijk, dat in de Hervormde Kerk Orthodoxen en Modernen saam wonen? Wij weten er meermalen op, dat de stiveren koorde op deze vraag het antwoord geeft. En ook deze schrijver zegt het duidelijk »uiteengaan zal tevens boedelscheiding moeten zijn." En daar durft men niet aan. Hier wordt dus een schaduwrijde openbaar van het kapitaliseeren der kerkelijke gelden.

Maar hij wijst, en dat doet ons goed, op de Gereformeerde Kerken in ons vaderland. Daar leeft men van de offervaardigheid en rechtstreeksche bijdragen. De kracht van deze werkwijze is gebleken in de Gereformeerde Kerken, die op het offer worden gebouwd.

Zoo hoort men zelfs van de overzijde den lof bezingen van de vrije kerken, en al doet men het niet om het beginsel, men prijst toch de resultaten.

Het zij zoo. De boom wordt aan de vruchten gekend!

A. K. Jr.

Officieele Berichten.

VRIJE UNIVERSITEIT.

Men schrijft ons uit Groningen:

Op de samenkomst van 5 April van het Provinciaal comité werd ook de aandacht gevestigd op de noodzakelijkheid van contributieverhooging.

Tal van broeders die reeds sedert jaren hunne gaven aan de V. U. bijdroegen, moeten worden herinnerd aan de verhooging van kosten, die zelfs zonder dat er van uitbreiding sprake is, aan het instandhouden van de V. U. zijn verbonden.

Maar ook aan de vermeerdering van inkomen van leden en contribuanten sedert zij als zoodanig toetraden.

Stel dat iemand, die voor een aantal jaren zooveel inkomen had, dat hij lid der vereeniging kon worden en f 25 betaalde, en wiens inkomen sedert den tijd van zijn lidzijn was verdubbeld of verdrievoudigd, — aan zoo iemand moest met ernst voorgehouden worden, dat ook nu zijne bijdrage voor de Universiteit minstens verdubbeld of verdrievoudigd moest worden.

Nog op een ander belangrijk punt werd de aandacht gevestigd, en wel op de noodzakelijkheid van uitbreiding van het kapitaal door legaten en erfenissen.

Treffend was de mededeeling van een der broederen, aan wien een bedrag was ter hand gesteld door een zuster, om uit de rente van dat bedrag de contributie die zij jaarlijks betaalde, ook na haar dood te voldoen.

Een broeder, in het buitenland woonachtig, schrijft: »Ik hoop, dat de V. U. van mijn sterven zelf geen schâ zal hebben. In den weg heb ik reeds orde op raken gezet. Jaren lang (de 68 ben ik gepasseerd) heb ik genoten van de veelzijdige vrucht, die de V. U heeft afgeworpen."

Voor zulke voorstanders is het niet noodig, maar er zijn er wel, die moeten herinnerd worden aan pagina 1 van ons Jaarverslag: »Bij testamentaire beschikking wordt de aandacht gevestigd op den naam der Vereeniging.

»De Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag te Amsterdam. Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 12 Februari."

L. S.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht maakt met leedwezen bekend, dat de heer Willem Samuel de Haas, Dienaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk van Utrecht, afgezonderd tot den dienst der Zending, in Januari l.l. zijn ambt als Dienaar des Woords bij de Gereformeerde Kerken in Nederland *heeft neergelegd* en tevens zich aan de gemeenschap der Geref. Kerk *onttrokken heeft*, om reden hij in de hoofdpunten der belijdenisschriften dier Gereformeerde Kerken niet langer de uitdrukking van zijn geloofsovertuiging vindt.

Namens den Kerkeraad
der Geref. Kerk van Utrecht,
J. Brukelaar, h.t. *praes.*
J. C. Rullmann, h.t. *scriba.*

Utrecht, 17 April 1918.

De Kerkeraad der Geref. Kerk te Hendrik-Ido-Ambacht bericht, dat zijn adres voortaan is: Ds. M. M. Horjus; voorts, dat collectanten eerst dan een aanbeveling van den Kerkeraad kunnen verkrijgen, als zij *drie* weken te voren een desbetreffend verzoek daartoe inzenden.

Namens den Kerkeraad:
A. Sinnema Szn., *Scriba.*

H.-I.-Ambacht, 16 April 1918.

Particuliere Synode Overijsel.

Niet 5, maar Woensdag 12 Juni a.s. worden de Kerken in Overijsel bijeengeroepen in Particuliere Synode te Almelo.

Stukken voor het agendum, namen der algevaardigden worden ingewacht bij den eerstondergeteekende, Molenkamppark 28, tot en met 11 Mei a.s.

Namens den Raad der Roepende Kerk
van Almelo:
B. A. Knoppers, *Praeses.*
J. W. Gombert, *Scriba.*

Almelo, 15 April 1918.

Prov. Studiefonds in N.-Holland.

Deputaten der Part. Synode van N.-Holland voor bovengemeld fonds roepen door dezen jongelingen op, in deze provincie woonachtig en behoorende tot een der Geref. Kerken, ten einde te staan naar eene uitkeering uit de kas van meergenoemd fonds ter tegemoetkoming hunner opleiding voor den Dienst des Woords.

Een vergelijkend onderzoek van hen die zich aanmelden, zal D. V. plaats hebben op Dinsdag 21 Mei a.s., des v.m. te 11 ure, in de Kerkeraadskamer, Kerkstraat 169 te Amsterdam, terwijl de aangifte dient te geschieden bij den tweeden ondergeteekende, Stationsstraat 49 te Zaandam, vóór of op den 15den Mei.

Hierbij wordt belanghebbenden medegedeeld, dat door den sollicitant de navolgende stukken moeten worden overgelegd (volgens art. 7 der regeling):

1. een getuigenis van den Kerkeraad zijner woonplaats, dat hij tot eene der Geref. Kerken in N.-Holland behoort, goede hope geeft naar het oordeel des Kerkeraads voor den Dienst des Woords en ondersteuning van noode heeft tot voortzetting der studie;

2. een voldoend bewijs, waaruit blijkt, dat hij den leeftijd van 17 jaar nog niet heeft bereikt, tenzij in bijzondere gevallen deputaten ten dezen aanzien een uitzondering toelaten;

3. een bewijs van een Commissie of van een bevoegd persoon, dat hij bijzonder verstandelijken aanleg heeft voor de studie;

4. een getuigschrift van een bevoegd geneesheer, dat hij een goede gezondheid geniet.

Namens Deputaten:
W. F. A. Winckel, *Voorz.*
J. A. de Vries, *Scriba.*

Amsterdam, / *Zaandam,* } 5 April 1918.

Buitenland.

Duitschland. Een adres aan den Keizer, Evangelisatie.

Het voor Pruissen ingevoerde algemeene kiesrecht vervult vele vrienden van de landskerk en van de Confessioneele volksschool met vrees. Dit blijkt o.a. uit het feit, dat 454 Evangelische predikanten uit de provincie Westfalen zich tot den Keizer gewend hebben met een adres, waarin zij met alle beslistheid de vrees uitspreken, dat door de invoering van het algemeen, gelijk kiesrecht, het aantal elementen in de Pruisische volksvertegenwoordiging dat onverschillig of vijandig is tegenover de christelijke religie, zoo zal vermeerderd worden, dat de instandhouding der Confessioneele of Christelijke volksschool een onmogelijkheid worden zal. Dan was het beste middel tot christelijke opvoeding der jeugd weggevallen. Ontkerstening der jeugd heeft ontchristelijking van het volk ten gevolge, waardoor ten slotte ook de Pruisische landskerk gevaar zou loopen. Den Keizer wordt daarom eerbiedig verzocht, dat het hem behage moge, het bij eene »Verfassungsgemässe" behandeling der zaak door den Landdag te laten blijven.

De predikanten hebben hierop den 28sten Febr. uit het groote hoofdkwartier ten antwoord gekregen, dat Z. Majesteit van hun adres heeft willen kennis nemen, terwijl de betuiging er aan werd toegevoegd, dat hem de instandhouding der Christelijke volksschool na aan het hart ligt.

De adressanten hebben zich zeker niet voorgesteld, dat door hun adres de invoering van het algemeen en gelijk kiesrecht zal worden verhinderd. Ook zal de wil van den Koning van Pruissen de gevolgen van die invoering niet kunnen tegenhouden. Maar het adres is een stem uit de kerk tot den troon, en deze heeft het recht zich te laten hooren, zoo lang in dezen het laatste woord niet gesproken is.

Het is te denken dat nu in alle christelijke kringen de overtuiging leeft, dat de oorlog een invloed ten kwade uitoefent op de maatschappij en de kerk, de vrienden der kerk zich opmaken om middelen en wegen te zoeken teneinde dezen verkeerden invloed tegen te gaan. Uit dien hoofde is verklaarbaar dat ook de roeping tot Evangelisatie besproken wordt. In de *Reformation* betoogt Dr. Philips, dat door de Evangelisaties gewoonlijk geloovigen bearbeid worden, en niet zij die van allen godsdienst vervreemd zijn, om welke het toch eigenlijk te doen is. Wil men deze bereiken, zoo schrijft Dr. Philips, dan moet men in de huizen gaan, deur voor deur. Zoo beginnen de zendelingen onder de heidenen, zoo moeten ook wij doen. Als aanknoopingspunten kunnen kinderen dienst doen, of het verspreiden van geschriften. Ook in fabrieken moet men gaan, evenals in hospitalen en op openbare vergaderingen, ook als deze door tegenstanders worden uitgeschreven, moet onze stem weerklinken. Grijpt elke gelegenheid aan om alles in het licht van Gods Woord te bezien en het Evangelie te verkondigen. Dat is volksmissie. De Kerk heeft tot hiertoe te weinig aan missie gedaan, is te weinig veroverend opgetreden. Waar, levend Christendom heeft het getuigenis eener goede conscientie ter verdediging en gaat met open vizier tot den aanval over. Het spreekt wel van zelf, dat dit niet een zaak is alleen van de predikanten, maar van al de geloovigen. De geloovige christenheid moet een volk zijn, staande in de geestelijke wapenrusting, en behoort een volksleger te worden, niet alleen ter verdediging, maar om aan te vallen, tot verovering der wereld. Als er zoo volksmissie gedreven wordt, komt daarna Evangelisatie en »Gemeinschaft" tot haar recht, om degenen die gewonnen zijn, te bevestigen en te behouden.

Tot dusver Dr. Philips. Hetgeen hij schrijft, heeft wel veel aanlokkelijks. De hoofdzaak is het betoog, dat de Kerk des Heeren meer dan tot dusver een strijdende Kerk behoort te zijn. Het komt ons echter voor, dat de schrijver niet genoeg in het oog gehouden heeft, dat het Duitsche volk een gedoopt volk is. Ook schijnt het ons toe dat de Duitsche predikant niet voldoende heeft nagegaan, welke wegen de Christus en volgens Zijn opdracht Zijne apostelen en discipelen hebben bewandeld om een volk te bearbeiden, dat voor een groot deel het verbond Gods had verbroken, al hield het nog de uitwendige vormen daarvan aan de hand.

Hongarije. Een wetsvoorstel omtrent scheiding van Kerk en Staat.

Ook in Hongarije is het vraagstuk van scheiding van Kerk en Staat aan de orde. Er is een wetsvoorstel aanhangig gemaakt, waarbij de Protestanten voor hun kerkelijk leven 200 millioen kronen zullen ontvangen, terwijl de Roomsche Kerk »autonoom" verklaard wordt. Over de strekking dezer wet schrijft men in de *Chr. Freiheit*:

»De 200 millioen stichting dekt slechts voor een klein deel de uitgaven der Prot. Kerken. De nieuwe wet is slechts de eerste schrede om ons tevreden te stellen. De Roomsche Kerk ontvangt niet alleen een autonomie op het papier; wat op het papier van die zelfregeering staat, is niet van veel beteekenis. De hoofdzaak is, wat uit de wet volgt. Wanneer deze autonomie tot wet verheven wordt, vallen alle kerkelijke goederen aan de Roomsche Kerk in den schoot. De rijke schenkingen uit staatsmiddelen door de eerste Hongaarsche koningen hebben den Roomschen kapittels en bisdommen een enorm grondbezit gegeven. Het geheele vermogen waar het om gaat, heeft een waarde van 6—8 milliarden kronen. Eeuwen lang moesten uit zijne inkomsten de bisschoppen soldaten leveren, vestingen versterken, enz. Nu vallen alle lasten weg, mits de wet op de Roomsche autonomie geeft de Staat zijn eigendomsrecht prijs en draagt deze goederen aan de Roomsch-Katholieke Kerk over. Dat is nog niet genoeg. Maria Theresia en Jozef II hebben ettelijke goederen der geestelijke orden geseculariseerd, weder in het bezit van den Staat doen overgaan. Orden die een contemplatief leven leidden, werden opgeheven. Uit het kapitaal dezer orden werden twee groote stichtingen gemaakt, waaruit grootendeels scholen, gymnasien onderhouden worden. Dit vermogen bestaat uit ongeveer 200.000 katastraljiek en groot-kapitalen. Krachtens de autonomie-wet krijgt de Roomsche Kerk deze voor meer dan honderd jaar geseculariseerde goederen met rente op rente terug. Want niet alleen de goederen en het kapitaal zullen haar eigendom zijn, maar ook de scholen, die uit deze middelen door den Staat onderhouden worden. Wat dat beteekent, kan men zien uit het aantal scholen; er zijn daaronder twee Hooge en twee Middelbare scholen. Ongeveer zooveel als wij Protestanten te zamen scholen onderhouden! De kleinere gevolgen der wet behoeft men niet te bespreken. Dat ook de stichtingen der Universiteit van Budapest aan de autonome R. C. Kerk zullen overgeleverd worden, is nog niet zeker, maar waarschijnlijk. Wij zien de toekomst van het Hongaarsche Protestantisme met groote bekommering te gemoet. Het land, de scholen zullen in eene mate geclericaliseerd worden als wij tot hiertoe niet hadden vermoed."

Wij hopen dat als het voorstel wet mocht worden, de Hongaarsche Gereformeerde Kerk zoodanige kracht zal openbaren, dat hetgeen tegen haar bedacht schijnt, haarten goede komt. Met Pascal noemen wij alleen den kerkstaat schoon, die alleen door God gesteund wordt.

Winckel.

Voor Kinderen.

VELERLEI WEGEN.

XXV.

In gesprek.

»En toch is het noodig daarop een voldoend en onbedriegelijk antwoord te hebben, willen we gelukkig leven en sterven."

»Ik kan dat zoo niet inzien. Niemand kan weten hoe het daar ginter is. Misschien is met den dood alles uit, en zoo niet, dan maar afwachten."

»Hebt u wel eens de fabel gehoord van den vorst en zijn hofnar?"

»Bij mijn weten niet," zei mijnheer. »Ik heb het altijd te druk gehad om mij met fabels op te houden."

»Nu ge kunt het ook een vertelsel noemen," sprak onze bezoeker glimlachend.

»Vertel u het mij eens. Ik lig hier toch te luieren," was het min beleefde antwoord.

»Gaarne. Er was eens een koning, die een hofnar had, welken hij om zijn geestigheid en gevatheid hoog schatte. Allerlei dwaasheden mocht de nar zeggen en doen, als ze den geest maar bezighielden of raak waren.

Eens kwam de koning bij zijn nar en zei:

»Hier heb ik iets voor u meegebracht. Zie, hier dezen wandelstok met gouden knop geef ik u op voorwaarde, dat gij hem zoolang behoudt tot ge iemand vindt, die nog grooter dwaas is dan gij. Dan moet gij hem den stok geven."

De koning, die reeds oud was, werd kort daarna ziek en zou wel sterven. Dat voelde hij zelf ook.

Hij liet den hofnar roepen.

»Vriend," zeide hij tot hem, »het loopt met mij af. Ik ga de groote reis maken, waarvan niemand wederkeert."

»Zoo," sprak de nar, »en welke toebereidselen heeft Uw Majesteit gemaakt voor die reis en waar gaat het heen?"

»Toebereidselen? Geene. En waar ik henenga weet ik niet."

»Hier," sprak de nar, die den stok had meegebracht. »Neem dit, want gij zijt zeker nog grooter dwaas dan ik."

Hier zweeg onze bezoeker. Een poos heerschte er stilte.

Mijnheer Jansens verbrak die het eerst door te zeggen:

»Heel geestig, maar is het niet onmogelijk te weten waar wij belanden zullen, indien al ergens?"

»Zeker niet: God heeft het ons geopenbaard in Zijn Woord. Ook dat er twee wegen zijn naar het leven daarginds: een breede weg die voert naar de duisternis, een smalle die voert naar het licht."

»O, dat is uit den Bijbel. Ja, als men alles gelooven kon, wat daarin staat."

»God geve u dat het daartoe kome. Ik wil het Hem vragen."

En zonder af te wachten of de zieke het goed vond, deed de zendeling een kort maar krachtig gebed, waarin hij den kranke den Heere opdroeg. Ik kon mijn ooren niet gelooven. Een gebed hardop in de kamer van den zieke en voor hem! Maar het was zoo, en het verheugde mij van harte, vooral ook toen mijnheer in plaats van ontstemd te wezen, vriendelijk dank zei.

Nog eenige uren bleef de prediker bij ons om alles in oogenschouw te nemen. Ik moest hem nog een paar maal spreken en, hoe vreemd het klinkt, reeds bij de eerste ontmoeting en telkens weer was het mij alsof ik dien man meer gezien had. Maar waar of wanneer kon ik onmogelijk uitmaken. Ik had trouwens in den laatsten tijd zooveel vreemde aangezichten gezien, dat ik ten slotte geloofde mij maar wat te verbeelden. Toch kwam zijn beeld telkens voor mijn geest, ook toen hij vertrokken was.